

Visselblåsare, Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (SOU 2014:31)

Jusek, som har erhållit rubricerat betänkande på remiss, avger följande yttrande.

Allmänt sett välkomnar Jusek betänkandet och ser positivt på en lagreglering av ett förstärkt skydd för visselblåsare. Ett sådant skydd är angeläget och viktigt för demokratin. Förslaget omfattar alla typer av arbetsgivare på arbetsmarknaden, men får i realiteten främst betydelse för arbetstagare på den privata sektorn. Offentliganställda har redan ett vidsträckt grundlagsenligt skydd vad gäller exempelvis yttrandefrihet, tryckfrihet och meddelarfrihet. Det intressanta blir därför att sätta sig in i hur reglerna skyddar privatanställda.

Väl medvetet om att en lagreglering av en fråga som denna är komplicerad, finner Jusek att förslaget - trots goda intentioner - inte är utformat på sådant sätt att det ger ett tillfredställande skydd. I praktiken kan i själva verket befaras att skyddet inte blir starkare än vad som gäller idag.

Juseks huvudsakliga invändningar är följande.

1. Skyddet gäller bara allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Med detta avses sådant som skäligen kan misstänkas avse brott på vilket fängelse kan följa eller därmed jämförliga förhållanden. Föreligger inte detta, finns inget skydd. Om det rör sig om allvarliga missförhållanden eller ej, är en svår bedömning. Den är sällan given. Bestämmelsen bör därför ändras till att gälla missförhållanden i stället för allvarliga missförhållanden.
2. Det går att avtala bort skyddet genom kollektivavtal. Eftersom skyddet har samhällsreliga orsaker - nämligen att komma till rätta med korruption och andra liknande missförhållanden - framstår en sådan konstruktion som både obefogad och främmande. Det finns ingen anledning att möjlighet ges till en försämring av skyddet. Syftet med det förstärkta skyddet blir då helt förfelat. Lagen bör därför inte vara semidispositiv.
3. Reglerna om internt respektive externt larm innebär att arbetstagaren ska vända sig till arbetsgivaren internt i första hand för få skydd enligt lagen. För att slå larm externt krävs att arbetstagaren har befogad anledning och att arbetstagaren hade fog för att sakförhållandena var riktiga. Om inte detta är uppfyllt saknas skydd. Gränsdragningen kan - särskilt när det gäller externt larm - vara svår att göra.

Mer vägledning behövs. Arbetsgivaren bör, för att skyddet inte ska bli en chimär, i lagen åläggas en skyldighet att införa rapporteringsrutiner.

4. För att arbetstagaren ska kunna slå larm till sin arbetstagarorganisation krävs att arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal med organisationen. Detta går inte att förstå. Bestämmelsen är en föreningsrättslig inskränkning. Den är en inskränkning av de rättigheter som en fackligt organiserad medlem har. Inskränkningen bör tas bort såväl av detta skäl som m.h.t att det stärkta skyddet ytterst är tillkommit på grund av samhällliga intressen i syfte att komma till rätta med korruption och andra liknande missförhållanden.

Jusek ser, som redan uttalats, positivt på en lagreglering för att stärka skyddet för visselblåsare. För att ett stärkt skydd för arbetstagare verkligen ska uppnås och säkerställas, krävs dock enligt Juseks mening en fortsatt bearbetning av förslaget. Jusek förutsätter att synpunkterna och invändningarna tas om hand.

Jusek

Magnus Hedberg
Vd

Catharina Klåvus
Förbundsjurist